

De deskundige deskundige. Over registers en de ‘disclosure statement’

O&A 2016/53

De rechter is jurist en beschikt doorgaans niet over specifieke materiedeskundigheid. Vaak is hij daarvoor aangewezen op gerechtelijk deskundigen. Die deskundigen moeten niet alleen onafhankelijk en onpartijdig zijn, maar ook kwalitatief aan de maat. De keuze van de juiste deskundige is voor de rechter moeilijk, juist doordat hij zelf geen of geringe kennis heeft van het onderwerp. De rechter moet het daarom hebben van betrouwbare hulpmiddelen, zoals registers met waarborgen en de disclosure statement. Er zijn veel registers. In dit artikel komt naar voren dat sommige registers nog onvoldoende (NRGD) of niet (Dix) functioneren. Verder dat er een grote overlap is tussen de registers (LRGD, DOBS en NVMSR). Bevestigd wordt dat het anders kan en moet en dat Ministerie van VenJ en Raad voor de rechtspraak hun verantwoordelijkheid moeten nemen voor de kwaliteit van gerechtelijk deskundigen. Niet alleen in het strafrecht, maar ook in het civiele en bestuursrecht. Verder verdient het aanbeveling dat rechters van hun deskundigen een disclosure statement verlangen. Dit geldt ook voor bestuursorganen, die bij planschade en nadeelcompensatieclaims vaak deskundigen inschakelen.

1. Inleiding

Dit is het vierde deel in een vijfdelige serie over deskundigen-advisering. Eerder zijn verschenen het artikel van J.A.M.A. Sluysmans over de benoeming en inzet van deskundigen in onteigeningszaken (O&A 2015, nr. 89, p. 175-178), van B.P.M. van Ravels over onafhankelijkheid en onpartijdigheid van deskundigen in procedures bij de bestuursrechter over nadeelcompensatie en tegemoetkoming in planschade (O&A 2015, nr. 88, p. 160-174) en van B.J. van Ettekoven over de betekenis van de uitspraak Korošec tegen Slovenië voor het Nederlandse bestuursrecht (O&A, 2016, nr. 29, p. 54-61). In dit vierde deel gaat het over registers van deskundigen en de disclosure statement. Zoals in het voorwoord vermeld beoogt de redactie in het najaar van 2017 nog een artikel te plaatsen van de hand van mr. I. van Heijst over de aansprakelijkheid van deskundigen.

Het debat tussen partijen bij de rechter gaat soms over het recht, maar veel vaker over de feiten. Als de relevante feiten onduidelijk zijn, dan kan de rechter een deskundi-

ge inschakelen om zijn licht over die feiten te laten schijnen. Zoals een collega² van mij het zo mooi zegt: ‘deskundigen zijn de planken over het moeras van onwetendheid van de rechter’. De rechter is geneigd het oordeel van zijn deskundige te volgen en dat niet of licht te motiveren.³ Dat is alleen acceptabel, gelet op het belang van op de adviezen van deskundigen gebaseerde rechterlijke oordelen, als het om een stevige plank gaat. De kwaliteit van de plank is bepalend voor de kwaliteit van het rechterlijk oordeel, maar ook voor het vertrouwen in dat oordeel van partijen.

Als de rechter besluit een deskundige in te schakelen, dan ziet hij zich gesteld voor enkele vragen. Welke specifieke soort deskundigheid is nodig? De rechter kan de zitting gebruiken om met partijen te spreken over de optie een deskundige te benoemen, de benodigde specifieke deskundigheid en de aan de deskundige te stellen vragen.^{4,5}

En over de persoon van de deskundige en de belangrijke vraag of die persoon voldoende deskundig is. Daarbij gaat het om diens deskundigheid in algemene zin en meer specifiek over de vragen die de rechter beantwoord wil zien. Welke eisen moet de rechter stellen aan de te benoemen deskundige? Is de rechter in staat te beoordelen of de te benoemen deskundige beschikt over de vereiste kwalificaties? Nee, doorgaans is hij daar niet toe in staat. Hij weet doorgaans niets van de opleiding van de deskundige, lidmaatschap van een beroepsvereniging, kennisonderhoud, vereiste werkervaring als beroepsbeoefenaar en als deskundige, kennis van gerechtelijke procedures etc. Zonder hulpmiddelen is de rechter dus niet in staat te beoordelen of de persoon die zich aandient als deskundige ook daadwerkelijk deskundig is en geschikt is om in de betreffende zaak de

1 Bart Jan van Ettekoven is staatsraad in de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State en onbezoldigd hoogleraar staats- en bestuursrecht aan de Universiteit van Amsterdam. Dit artikel bevat persoonlijke opvattingen van de auteur, niet noodzakelijkerwijs die van de organisaties waarvoor hij werkzaam is.

2 De eer valt te beurt aan collega Maria Vlasblom. Ik dank mijn collega's André Verburg (Rechtbank Midden-Nederland), Michael de Valk (Rechtbank Noord-Holland), Rens Koenraad (Rechtbank Zeeland-West-Brabant) en Teun de Vries (Centrale Raad van Beroep) voor het delen van informatie en het becommentariëren van een eerdere versie van dit artikel.

3 Zie over de inschakeling van deskundigen door de rechter en de toetsing van het standpunt van partijdeskundigen de overzichtsuitspraak over planschade van de ABRvS van 28 september 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2582, r.o. 8.3, en bijvoorbeeld ABRvS 3 juli 2013, ECLI:NL:RVS:2013:164. Zie ook HR 8 juli 2011, NJ 2011/311, ECLI:NL:HR:2011:BQ3514. Zie voorts CRvB 18 juli 2012, ECLI:NL:CRVB:2012:BX2196 en CRvB 1 augustus 2012, ECLI:NL:CRVB:2012:BX3441.

4 Soms ziet de bestuursrechter aanleiding een deskundige-generalist te vragen welke specifieke deskundigheid het best kan worden ingeschakeld. Zo wordt in medische zaken door de bestuursrechter wel een huisarts-geneeskundige benoemd met de vraag welke specialist(en) naar zijn oordeel dienen te worden benoemd, of wordt hem gevraagd te rapporteren met als slotvraag: “Acht u het raadzaam dat nog een andere arts/deskundige wordt geraadpleegd, en zo ja, met welke specifieke deskundigheid en met welke vraagstelling?”

5 Zie artikel 15, eerste lid, Procesregeling bestuursrecht 2013: “Indien de rechtbank gebruik maakt van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 8:47, derde lid, tweede volzin, van de Awb, geeft zij aan partijen een termijn van twee weken om hun wensen omtrent het onderzoek aan haar kenbaar te maken.”

vragen te beantwoorden waarop de rechter het antwoord wil weten.⁶

Uit het onderzoek van De Groot⁷ komt naar voren dat rechters een aantal problemen ondervinden rondom de benoeming van deskundigen in de rechterlijke procedure: a. het vinden van een deskundige die bereid is het onderzoek te doen; b. de kosten; en c. dat er voorafgaand aan de benoeming onvoldoende betrouwbare informatie is over de deskundigheid van de te benoemen persoon. Aan dat laatste probleem kan grotendeels worden tegemoetgekomen door informatie over die deskundigheid op te nemen in een – bij voorkeur openbaar – register van deskundigen, waaruit de rechter kan putten. Een andere optie is het werken met een disclosure statement, waarin de deskundige inzage geeft in – onder meer – zijn opleiding en ervaring. Hierna zal eerst worden ingegaan op de registers van gerechtelijk deskundigen (2), waarna conclusies worden getrokken (3). Daarna wordt ingegaan op de disclosure statement en het nut daarvan (4). In de slotparagraaf wordt het nut van registers en de disclosure statement doorgetrokken naar de partijdeskundige, met name op het gebied van het bestuursrechtelijk schadevergoedingsrecht, de planschade en nadeelcompensatie (5).

2. Registers van gerechtsdeskundigen

Er bestaan verschillende registers voor gerechtelijk deskundigen in Nederland, die op dit moment duidelijk nog georganiseerd zijn per rechtsgebied of onderdeel daarvan. Binnen het strafrecht kan men terecht bij het Nederlands Register van gerechtsdeskundigen (NRGD, 2.1), de Landelijke Deskundigheidsmakelaar (LDM) en het Landelijk Register van Gerechtelijke Deskundigen (LRGD). De LDM adviseert voornamelijk politie en Openbaar Ministerie en bemiddelt bij de inzet van deskundigen uit zijn database. Binnen het civiele en bestuursrecht zijn actief het LRGD, een private rechtspersoon (2.2), het Register DOBS (2.3), de Deskundigenindex (DIX, 2.4) en bij medische rapportages de Nederlandse Vereniging voor Medisch Specialistische Rapportage (NVMSR, 2.5).

2.1 Het register voor het strafrecht/NRGD

De Wet deskundige in strafzaken⁸ stelt eisen aan de kwaliteit, betrouwbaarheid en bekwaamheid van deskundigen. Deze wet is op 1 januari 2010 in werking getreden. Artikel 51i Wetboek van Strafvordering regelt dat op de wijze bij de wet bepaald een deskundige wordt benoemd met een opdracht tot het geven van informatie over of het doen van

onderzoek op een terrein, waarvan hij specifieke of bijzondere kennis bezit (lid 1). Bij algemene maatregel van bestuur kunnen regels worden gesteld ten aanzien van de kwalificaties waarover bepaalde deskundigen moeten beschikken en over de wijze waarop in de overige gevallen de specifieke deskundigheid van personen kan worden bepaald of getoetst (lid 4). De AMvB is het Besluit register deskundige in strafzaken. De strafrechter, de rechter-commissaris daaronder begrepen en het OM kunnen deskundigen inschakelen; de verdediging kan namens de verdachte verzoeken om tegenonderzoek door een deskundige. Interessant is dat de wet vereist dat bij benoeming van een deskundige die niet is opgenomen in het landelijke register, moet worden gemotiveerd op grond waarvan de benoemde persoon als deskundige kan worden aangemerkt (artikel 51k, lid 2)⁹.

Met de inwerkingtreding van deze wet is ook het Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen (NRGD)¹⁰ opgericht (artikel 51k, lid 1). Het NRGD is het eerste deskundigenregister met een wettelijke basis, onafhankelijke positie en structurele financiering. Aan het hoofd van het NRGD staat het onafhankelijke College gerechtelijk deskundigen.

De missie van het NRGD is om bij te dragen aan de kwaliteit van de Nederlandse en internationale rechtspraak door het bevorderen en waarborgen van (het vertrouwen in) een constante kwaliteit van forensische expertise in de rechtspleging. Dit gebeurt door regulering (waaronder normering, toetsing, toezicht en persoonscertificering), advisering en kennisuitwisseling. Het NRGD bevordert dat per deskundigheidsgebied voor wat betreft de vereiste kennis, ervaring en beroepsattitude, uniforme, objectieve en transparante normen worden opgesteld.¹¹ Dat was in 2015 gebeurd voor elf deskundigheidsgebieden, waaronder forensische psychiatrie, psychologie en orthopedagogiek en DNA-analyse en handschriftonderzoek. Voor een aantal andere deskundigheidsgebieden moet dat nog gebeuren door een normstellingsadviescommissie.¹²

Het NRGD toetst deskundigen die zich willen laten registreren in het register aan de door eigen normstellingsadviescommissies vastgestelde normen. Deze toetsing wordt elke vier jaar (wordt: vijf jaar¹³) herhaald door een toetsingsadviescommissie, die individuele deskundigen beoordeelt aan de hand van door hen zelf opgestelde rapportages in strafzaken. Het College gerechtelijk deskundigen beslist over toelating tot het register en heeft tevens de bevoegdheid over te

6 Een soortgelijk probleem kan zich voordoen als de rechter moet oordelen over een geschil tussen partijen over de vermeende deskundigheid van een door één partijen in stelling gebrachte deskundige dan wel de validiteit van de door die deskundige gehanteerde onderzoeksmethoden. Zie bijvoorbeeld ABRvS 30 maart 2016, ECLI:NL:RVS:2016:855, met name r.o. 7.3.

7 G. de Groot, *Het deskundigenadvies in de civiele procedure*, Kluwer, Deventer 2008. Zie ook R.W.M. Girard, 'Dwalende deskundigen: over de persoon achter het deskundigenonderzoek', *Expertise en Recht* 2014, p. 88-93.

8 Wet van 22 januari 2009 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering tot verbetering van de regeling van de positie van de deskundige in het strafproces (Wet deskundige in strafzaken), *Stb.* 2009, 33.

9 Zie als voorbeeld HR 12 juli 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP8821, r.o. 2.5 en 2.6.

10 Het Ministerie van VenJ is verantwoordelijk geweest voor de totstandkoming van het NRGD. Hieraan hebben diverse organisaties bijgedragen, zoals het Openbaar Ministerie, de Raad voor de rechtspraak, de Nederlandse Orde van Advocaten, de Politie, het Nederlands Forensisch Instituut en het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie. Zie voor meer informatie over organisatie, visie, missie en taken van het NRGD en over registratie, herregistratie, kwaliteitseisen en deskundigheidsgebieden: www.nrgd.nl.

11 M.M.A. Smithuis, 'Kwaliteitswaarborging van forensisch deskundigen: de stand van zaken', *Expertise en Recht*, 2014, p. 57-60.

12 Zie de brief van toenmalig staatssecretaris Teeven van 25 juli 2012 aan de voorzitter van de Tweede Kamer als antwoord op Kamervragen over het deskundigenregister.

13 Zie de brief van minister Van der Steur van 13 juni 2016 aan de voorzitter van de Tweede Kamer met als het onderwerp: verzoek informatie kostenaspect NRGD.

gaan tot doorhaling indien een deskundige niet meer aan de normen voldoet. Van de 700 aanmeldingen heeft ongeveer 20% de toets niet gehaald. In 2015 stonden ongeveer 550 forensisch deskundigen vermeld op de openbare website.

Ook in 2016 registreert het NRGD alleen deskundigen werkzaam in een strafrechtelijke context. Bij de behandeling van de Wet deskundige in strafzaken is de vraag naar de reikwijdte van het NRGD aan de orde geweest. Toentertijd is besloten dat wet en NRGD vooralsnog alleen betrekking hebben op deskundigen optredend in het kader van het strafrecht, maar dat het gewenst en voor de hand liggend is dat er uitbreiding plaatsvindt naar deskundigen die opereren in het civiele recht en het bestuursrecht, omdat ook voor deze rechtsgebieden de noodzaak van kwalitatief hoogwaardige deskundigen geldt.

Hiertoe is de Werkgroep Uitbreiding NRGD Civiel- en bestuursrecht¹⁴, met daarin vertegenwoordigers van NRGD, LRGD, Dix, NVMSR en Ministerie van VenJ, in het leven geroepen. De inspanningen van de werkgroep hebben echter niet geleid tot een fusie van de bestaande registers en de oprichting van één landelijk register voor forensisch deskundigen, waarover hieronder meer.

Het NRGD houdt toezicht op de Specialisatieopleiding Deskundige in Strafzaken. Sinds februari 2012 is het mogelijk een juridische opleiding te volgen die is toegespitst op deskundigen werkzaam in een strafrechtelijke context. Het NRGD heeft twee opleidingen erkend (Open Universiteit/ Universiteit Maastricht en Rijksuniversiteit Leiden). Beide opleidingen maken – vooral – technische deskundigen vertrouwd met het verloop van de juridische procedure, het bewijsrecht en de verschillende juridische begrippen en leerstukken. Indien de opleiding met goed gevolg wordt afgesloten, wordt daarmee voldaan aan het kennisvereiste van artikel 12, lid 2 sub b Besluit register deskundige in strafzaken.^{15 16}

Binnen het strafrecht worden veel deskundigenonderzoeken verricht door deskundigen werkzaam bij het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) en door forensisch opgeleide psychiaters en psychologen na bemiddeling van het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP). Veel van de aan het NFI verbonden onderzoekers zijn

ingeschreven als deskundige in het NRGD. Het NFI¹⁷ en het NIFP dragen ook bij aan de normering en toetsing van de vereiste deskundigheid.

Het functioneren van het NRGD is in 2014 geëvalueerd.¹⁸ De conclusie is dat het NRGD erin is geslaagd een systeem te ontwikkelen waarin alleen forensisch deskundigen die aan een bepaald minimum niveau voldoen zijn geregistreerd. Praktisch gezien is het 'kaf van het koren' gescheiden. Deskundigen die evident onder de maat functioneerden zijn uit het register verwijderd. Op de meeste deskundigheidsgebieden zijn forensisch deskundigen geregistreerd; op weinig voorkomende, zeer gespecialiseerde en hoogwaardig-academische onderwerpen niet. De 'output' van het NRGD-systeem (normering, toetsing, registratie) is kwalitatief aan de maat. Over de effecten daarvan op de kwaliteit van het rechterlijk oordeel, de 'outcomes' van het NRGD-systeem, vallen volgens de onderzoekers geen harde uitspraken te doen. Niet is gebleken dat het NRGD, anders dan verwacht, een kritisch debat heeft kunnen bewerkstelligen over de eigen rol en verantwoordelijkheid van de rechter in relatie tot de bijdragen van deskundigen aan het strafproces. Ook in de Tweede Kamer is het functioneren van het NRGD aan de orde geweest, mede aan de hand van kritische Kamervragen over de onafhankelijkheid van het NRGD, de mate van deskundigheid van de geregistreerde deskundigen, de dekkinggraad van deskundigheidsgebieden en de met het NRGD gemoeide kosten in relatie tot de kosten van de forensische rapportages.¹⁹

2.2 De registers voor het burgerlijk recht en het bestuursrecht/LRGD

Civiele en bestuursrechters kunnen voor het benoemen van een deskundige putten uit het register van de stichting Landelijk Register van Gerechtelijke Deskundigen (LRGD), een onafhankelijke stichting.²⁰ Net als het NRGD stelt de LRGD zich ten doel een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van het deskundigenbewijs in de rechtspleging door het beheeren van een openbaar register met gerechtelijke deskundigen die voldoende toegerust zijn om adequaat op te kunnen

14 De werkgroep heeft bijgedragen aan de Gedragscode voor deskundigen Civiel en Bestuur, door de rechtspraak gepubliceerd in maart 2012, o.a. te vinden op www.rechtspraak.nl.

15 Op grond van artikel 12, lid 2 onder b wordt een deskundige op zijn aanvraag slechts als deskundige in strafzaken in het register ingeschreven wanneer hij naar het oordeel van het College: a. beschikt over voldoende kennis van en ervaring binnen het deskundigheidsgebied waarop de aanvraag betrekking heeft; b. beschikt over voldoende kennis van en ervaring in het desbetreffende rechtsgebied en voldoende bekend is met de positie en de rol van de deskundige daarin; (...) f. in staat is om de geldende onderzoeksmethoden in een forensische context volgens de daarvoor geldende maatstaven toe te passen; (...) i. in staat is zijn werkzaamheden als deskundige onafhankelijk, onpartijdig, zorgvuldig, vakbekwaam en integer te verrichten.

16 De wet bevat ook eisen over het deskundigenverslag. Artikel 51, lid 1, regelt dat de deskundige aan zijn opdrachtgever een met redenen omkleed verslag uitbrengt. Hij geeft daarbij zo mogelijk aan welke methode hij heeft toegepast, in welke mate deze methode en de resultaten daarvan betrouwbaar kunnen worden geacht en welke bekwaamheid hij heeft bij de toepassing van de methode.

17 Het NFI laat de kwaliteit van haar diensten jaarlijks beoordelen door de Raad voor Accreditatie en hanteert de ISO/IEC-17025-norm met betrekking tot de kwaliteit van de organisatie, professionaliteit van de medewerkers en kwaliteit van de deskundigenonderzoeken. Het NFI streeft er naar om zoveel als mogelijk te werken met geaccrediteerde, dus gevalideerde onderzoeksmethoden.

18 Het onderzoeksrapport van de Groningse onderzoekers stamt uit oktober 2014, het evaluatierapport van het WODC van 8 juni 2016 en een samenvatting daarvan zijn te vinden op www.wodc.nl.

19 Zie o.a. de brief van Staatssecretaris van VenJ van 25 juli 2012 aan de voorzitter van de Tweede Kamer n.a.v. vragen van SP-lid Gesthuizen; de reactie van de Minister van VenJ over de evaluatie van het NRGD n.a.v. het verslag van een schriftelijk overleg (*Kamerstukken II 2014/2015, 29279, nr. 230*); de brief van de Minister van VenJ van 9 april 2015 (*Kamerstukken II 2014/2015, 29279, nr. 230*); de brief van de Minister van VenJ van 30 mei 2016 met antwoorden op Kamervragen over een toekomstig tekort bij het NRGD; de brief van de Minister van VenJ van 13 juni 2016 met antwoorden over vragen van de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie over de kosten van het NRGD.

20 Zie voor meer informatie over het LRGD, bestuur, raad van toezicht, raad voor de tuchtrechtspraak, reglementen voor toelating en herregistratie en de lijst van erkende – kwalificerend voor registratie – beroepsorganisaties: www.lrgd.nl.

treden in de rechtspleging. Dat doet de stichting door deskundigen te registreren ten behoeve van de rechtspleging in het strafrecht, civielrecht en bestuursrecht. Opname in het register van deskundigen gebeurt alleen na gebleken vakdeskundigheid en kennis van de juridische aspecten van het optreden als deskundige in rechte. Verder moeten de geregistreerde deskundigen hun kennis op peil houden door deel te nemen aan permanente educatie.

Anders dan bij het NRGD geschiedt door de normstellingsadviescommissies formuleert de Commissie van Toelating van het LRGD zelf geen eisen voor de vakkennis van alle door geregistreerde deskundigen uitgeoefende beroepen. De reden daarvoor hangt samen met de enorme variëteit in deskundigen die zijn ingeschreven. Het LRGD baseert zich in beginsel op bestaande erkenning van vakkennis, die kan blijken uit het lidmaatschap van een in de betreffende branche representatieve beroepsvereniging. Van een deskundige die wil worden geregistreerd wordt tevens verlangd dat hij aantoonbaar beschikt over de noodzakelijke juridische kennis. Dit wordt bereikt door aan de erkende opleidingen voor het optreden van deskundigen in de gerechtelijke procedure eisen te stellen. De opleiding dient de deskundigen vertrouwd te maken met de beginselen van het procesrecht, de rollen van de verschillende actoren, het juridische jargon en de denkwereld achter het rechtsbedrijf. De deskundige moet na voltooiing van de opleiding in staat zijn bij het optreden in rechte binnen het relevante juridische kader te kunnen denken en zich vanuit die invalshoek te kunnen presenteren. De opleiding wordt afgesloten met een examen waarvan een door de kandidaat overgelegd deskundigenbericht en de verdediging daarvan onderdeel uitmaakt. Als een opleiding is erkend, maakt het – met goed gevolg afronden van die opleiding – onderdeel uit van de toelatingseisen voor registratie.

Zo zijn door het LRGD erkend de algemene Specialisatieopleiding Gerechtelijk Deskundige (civiel/bestuur), die ook een strafrechtelijke variant kent (PAO Universiteit Leiden), de specialisatieopleiding Deskundige in Strafzaken (PAO Maastricht University), de specialisatieopleiding Forensische Mediation (Stichting SFM), en de postdoctorale opleiding Forensic Economics (Leyden School of Law & Economics). Wat betreft de gespecialiseerde vakgebieden zijn onder meer voor de onteigeningsdeskundige/taxateur erkend de Leergang Onteigeningsrecht (CPO Radboud Universiteit Nijmegen) en de opleiding Grondverwerving & Schadevergoedingen (NCOI Techniek).

Bij de erkenning tot deskundige hoort dat niet alleen eisen worden gesteld aan de toelating tot deskundige in het register, maar ook aan bij- en nascholing. Door in beginsel te verlangen dat de geregistreerde deskundigen lid zijn van een beroepsorganisatie worden de eisen voor permanente educatie gevolgd van de betreffende beroepsorganisatie. Daarbij is uitgangspunt dat iedere zichzelf serieus nemende beroepsvereniging of -organisatie tegenwoordig zulke regels kent. Wat de juridische permanente educatie betreft, geldt als eis dat de ingeschreven deskundigen jaarlijks ten minste zes uren deelnemen aan door het LRGD erkende PE-activiteiten. De in het LRGD geregistreerde deskundigen

zijn onderworpen aan het gezag van de Raad voor de Tucht-rechtspraak, althans voor zover het betreft een klacht over een deskundige die niet is onderworpen aan tuchtrechtspraak vanwege de beroepsgroep waartoe hij behoort.²¹ Van het bestand van LRGD-deskundigen maken deel uit alle deskundigen werkzaam bij de Stichting Advisering bestuursrechtspraak (StAB, 2.2.1) en de hierna te bespreken onteigeningsdeskundigen (2.2.2).

2.2.1 LRGD en StAB

De StAB²² is een organisatie van gerechtsdeskundigen die in beginsel exclusief werkt voor de bestuursrechtspraak.²³ De positie van de StAB is verankerd in de wet.²⁴ De adviezen van de aan de StAB verbonden deskundigen hebben betrekking op de fysieke leefomgeving. Het gaat veelal om geschillen op het gebied van milieu en ruimtelijke ordening (bestemmingsplannen, omgevingsvergunningen), inclusief planschadezaken en geschillen over de handhaving van voorschriften en algemene regels. Hoewel er geen formeel beletsel bestaat om een andere deskundige te raadplegen, maken bestuursrechters bij geschillen op het gebied van de fysieke leefomgeving in beginsel uitsluitend gebruik van de diensten van de StAB. De huidige financieringsregeling voor de inwinning van adviezen vormt ook geen stimulans om andere deskundigen te raadplegen. Aan de inschakeling van de StAB zijn voor de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State en de rechtbanken namelijk geen kosten verbonden, terwijl zij andere deskundigen wel 'zelf' moeten betalen. Het is historisch zo gegroeid dat de kosten van de advisering door de StAB voor rekening komen van het Ministerie van IenM, voorheen VROM. Bij door de StAB in het kader van planschade- en nadeelcompensatiezaken ingeschakelde (zelfstandig gevestigde) taxateurs, geldt dat de daarmee gemoeide kosten wel voor rekening komen van de bestuursrechter.²⁵

Gelet op haar missieverklaring en gedragscode²⁶ is de StAB zich bewust van de positie en bijzondere verantwoordelijkheid die een deskundige in een gerechtelijke procedure inneemt. De deskundigen hebben een opleiding tot gerechtelijk deskundige gevolgd en staan sinds 2007 ingeschreven bij het LRGD als deskundige omgevingsrecht. De door het LRGD gestelde eisen gelden voor alle StAB-deskundigen. De StAB staat ook als organisatie van gerechtelijk deskundigen geregistreerd bij het LRGD. De StAB legt jaarlijks aan het LRGD een educatieprogramma ter goedkeuring voor, zowel

21 De tuchtrechtspraak heeft tot doel het weren en beteugelen van mislagen van de in het LRGD geregistreerde gerechtelijke deskundigen in de uitoefening van hun taak als door de rechter benoemd deskundige, door het niet naleven van de LRGD gedragscode.

22 Zie voor meer informatie over directie, medewerkers, raad van toezicht, werkwijze, missieverklaring en gedragscode: www.StAB.nl.

23 Incidenteel is in het verleden ook geadviseerd door de StAB ten behoeve van de strafrechter en de burgerlijke rechter.

24 Zie artikel 20.14 en 20.15 Wet milieubeheer, artikel 8.5 en 8.6 Wet ruimtelijke ordening, artikel 6.5b Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) en – voor de toekomst – artikel 17.10 Omgevingswet.

25 Zie Subsidie-evaluatie StAB: Eindrapportage subsidie-evaluatie (2007-2013) StAB, door L. Klink, B.J. van Ettekoven, E. Gerdes en K. Crooijmans (Rebel/UvA), te raadplegen via www.rijksoverheid.nl.

26 Gedragscode StAB van 3 september 1998, laatstelijk aangepast op 13 maart 2013.

voor de individuele adviseurs als voor de organisatie als geheel.²⁷

Voor de persoon van de deskundige gelden de volgende StAB-richtlijnen. De deskundige behandelt geen zaken in de gemeente waarin hij woonachtig is of waarmee hij een zakelijke relatie heeft (bijvoorbeeld als lid van een bezwaren- en beroepscommissie). De deskundige adviseert niet in zaken die hij bij een vorige werkgever in behandeling heeft gehad. De deskundige adviseert de eerste drie jaar niet in zaken waarbij zijn vorige werkgever betrokken is geweest. De deskundige behandelt geen zaken waarbij sprake is van een familieband of andere persoonlijke betrokkenheid.²⁸ De deskundige meldt bij de directeur zijn nevenfuncties. De directeur houdt een register met alle gemelde nevenfuncties bij. Het register ligt bij de StAB ter inzage.

2.2.2 LRGD en de onteigeningsdeskundigen

In het artikel van Sluysmans is beschreven dat de grondkamers van de rechtbanken, verenigd in de expertgroep grondzaken in 2011 een protocol hebben vastgesteld over de inschakeling van deskundigen in onteigeningszaken. Daarbij zijn enkele vernieuwingen geïntroduceerd. Als eerste de buitenwettelijke 'voorhang'-procedure, waarbij partijen de gelegenheid krijgen bezwaren te uiten tegen de persoon van de deskundige(n), die de rechtbank van plan is te benoemen. Die mogelijkheid bestaat in theorie ook in het bestuursrecht (artikel 8:47, derde lid Awb), maar reacties van partijen zien doorgaans op de concept-vraagstelling aan de deskundige en niet zozeer op de persoon van de deskundige. Dat komt omdat bestuursrechters in het omgevingsrecht kiezen voor de StAB als vaste deskundige voor het omgevingsrecht.²⁹ Sluysmans meldt verder dat een bijzonder register is ontstaan van onteigeningsdeskundigen dat is ondergebracht bij de LRGD. In 2014 zijn kwaliteits- en ervaringseisen opgesteld voor zowel de deskundige-jurist in onteigeningszaken als voor de deskundige-taxateur. Sedert 2015 kunnen deskundigen zich laten registreren, na het met succes volgen van de hiervoor genoemde Leerang Onteigeningsrecht bij CPO Nijmegen of een andere door de LRGD geaccrediteerde opleiding. Inmiddels staan zo'n 40 onteigeningsdeskundigen in het LRGD-register. Deskundigen moeten lid zijn van een beroepsorganisatie; advocaten van de Vereniging van Onteigeningsadvocaten (VOA) en taxateurs van een relevante beroepsorganisatie, zoals de Nederlandse Vereniging van Makelaars (NVM) of de Nederlandse Vereniging van Rentmeesters (NVR). De taxateurs moeten verder zijn geregistreerd bij de stichting DOBS. Advocaten moeten een langjarige ervaring hebben

in onteigeningszaken en een 'zekere mate van gezag' genieten binnen het onteigeningsrecht.³⁰ Hoe 'een zekere mate van gezag' wordt getoetst en door wie, wordt niet duidelijk. Wel dat nieuwe toetreders aan genoemde eisen moeten voldoen. Voor deskundigen die op de lijst van de rechtbanken stonden, geldt een overgangsregeling die eindigt op 31 december 2018. Daarna zullen ook zij aan de eisen moeten voldoen. Alleen onteigeningsdeskundigen geregistreerd in het LRGD komen in beginsel voor benoeming door de rechter in aanmerking; dit staat niet in de wet, maar is met de rechtbanken afgesproken.

2.3 De Stichting Deskundigen Onteigening en Bestuursrechtelijke Schadevergoeding (DOBS)

In het artikel van Van Ravels besteedt hij aandacht aan de eind 2014 aan de Nederlandse Vereniging van Rentmeesters (NVR) gelieerde en in samenwerking met de NVM opgerichte Stichting Register DOBS. Deze stichting heeft tot doel een register samen te stellen van deskundige beroepsbeoefenaren op het gebied van onteigening, nadeelcompensatie, planschade en aanverwante rechtsgebieden, om potentiële opdrachtgevers een pool van deskundigen aan te bieden. De stichting bevordert en bewaakt volgens haar statuten de deskundigheid van de geregistreerden door middel van het stellen van toelatingscriteria en een systeem van permanente educatie.

Blijkens de website staat toelating tot het register op aanvraag open voor hen die lid zijn van een beroepsorganisatie met tuchtrecht. De aanvrager wordt beoordeeld op kennis en ervaring aan de hand van vastgelegde toelatingscriteria. De toelatingsbeslissing ligt bij een Commissie van Toelating, die de aanvraag van de kandidaat toetst aan de hand van de leidraad toelating.³¹ Uit die leidraad het volgende:

- * kandidaat is bij voorkeur gewoon beëdigd lid van de NVR. Zo niet, dan dient de kandidaat ingeschreven te staan bij een branche- of beroepsorganisatie, waarvan de leden zijn onderworpen aan tuchtrechtspraak, zoals: NVM, VBO, VastgoedPRO³².
- * kandidaat heeft tenminste een hbo-opleiding afgerond met een relevant, vakgericht vakkenpakket, zoals: Hogeschool Van Hall Larenstein, HBO Bouwkunde, Hogere Agrarische School, HEAO (juridisch, economisch, vastgoed, MER).
- * kandidaat is aantoonbaar en controleerbaar ten minste vijf jaar uitvoerend werkzaam in het zelfstandig uitbrengen en opstellen van:
 - adviezen, taxaties, risicoanalyses, of minnelijke regelingen

27 Deze informatie is augustus 2016 verkregen van de toenmalige directeur van de StAB mr. G.P.I.M. Wuisman.

28 Deze eisen gelden ook voor door de StAB ingeschakelde en onder de verantwoordelijkheid van de StAB werkende externe adviseurs, zoals taxateurs. Onder externe adviseurs wordt verstaan iemand die niet in dienst is bij de StAB, maar door de StAB is aangetrokken om een bijdrage te leveren aan een verslag als bedoeld in artikel 8:47 Algemene wet bestuursrecht (Awb).

29 Zie L.M. Koenraad, 'De bestuursrechter en zijn deskundige', te verschijnen in *Expertise en Recht*, die de vraag opwerpt of het juist is dat de rechter een instituut aanwijst als deskundige zonder te weten welke persoon of personen werkzaam bij dat instituut zullen adviseren.

30 Zie het 'Overzicht Gekwalificeerde Vakgebieden', op 10 november 2014 vastgesteld op verzoek van de Landelijke expertgroep Grondzaken (het overlegorgaan van de Onteigeningskamers van de rechtbanken) in overleg met de VOA, VVOR, NVR, StAB, en DOBS, te vinden op de website van het LRGD.

31 Zie voor meer info over DOBS, statuten en reglementen: www.registerdobs.nl.

32 VBO Makelaar is een brancheorganisatie voor makelaars en taxateurs in onroerend goed. VastgoedPRO is een beroepsvereniging voor Nederlandse vastgoedprofessionals.

- ter zake van: onteigening, (...), planschade, nadeelcompensatie, Belemmeringenwet privaatrecht, Waterwet of overeenkomstige en aanverwante rechtsgebieden,
- blijkt uit hun curriculum vitae en relevante documenten waarvan ten minste drie niet ouder dan drie jaar.

2.4 De deskundigenindex van de Rechtspraak (Dix)

Bij de diverse gerechten circuleerden in alle sectoren (civiel, bestuur, straf) lijstjes van personen die in een bepaald gebied ingeschakeld konden worden als deskundige. Die lijstjes waren veelal niet-actueel en vertoonden overlap met de lijstjes van andere gerechten. Om dit te stroomlijnen heeft de rechtspraak een landelijke digitale index van gerechtelijk deskundigen ontwikkeld, Dix 1.0.³³ De deskundigen die bekend waren bij de sectoren civiel en bestuur zijn op hun verzoek in de index opgenomen.³⁴ Daarmee waren de lijstjes verleden tijd en verworpen tot één lijst, de lijst was opgeschoond en actueel in die zin dat overleden deskundigen en de deskundigen die zelf hebben aangegeven niet langer op de lijst te willen staan, zijn verwijderd. Daarmee was niet gegeven dat de wel in Dix opgenomen deskundigen voldeden aan de te stellen kwaliteitseisen. Immers, veelal betrof het in het verleden geregistreerde deskundigen waarbij nimmer enige kwaliteitstoetsing heeft plaatsgevonden.

Na het debacle van de Schiedammerparkmoord en de ontwikkeling die heeft geleid tot oprichting van het NRGD voor forensisch deskundigen in de strafrechtspleging kwam het inzicht dat ook bij de deskundigen die door rechters werden ingeschakeld in civiel- en bestuursrechtelijke zaken een kwaliteitsslag moest plaatsvinden. In de Agenda voor de Rechtspraak 2011-2014 meldt de Rechtspraak dat het NRGD een waarborg biedt voor de inhoudelijke, communicatieve en forensische kwaliteiten van deskundigen in de strafrechtspraak. Voor de andere gebieden is Dix ontwikkeld, die op termijn zal worden geïntegreerd in het NRGD, aldus de Rechtspraak. Het voornemen was om eerst de medisch deskundigen toe te voegen aan het NRGD, gevolgd door de overige deskundigen in het bestuursrecht, en tot slot de deskundigen in het civiele recht. Van dit plan is niets terechtgekomen. Al in 2011 heeft de toenmalige staatssecretaris Teeven laten weten voorrang te willen geven aan het strafrecht en de verdere kwaliteitsverbetering van het NRGD met het oog op de Wet deskundige in strafzaken.³⁵ Daarna is het met de uitbreiding van het NRGD tot deskundigen op het gebied van civiel- en bestuursrecht nooit meer iets geworden, alle voorbereidingen, kostenramingen en de vragen van de SP-fractie hierover in de Tweede Kamer ten spijt. Het Ministerie van VenJ is niet bereid de extra kosten voor die uitbreiding op zich te nemen en ook de Raad voor de rechtspraak heeft bij monde van zijn voorzitter laten we-

ten hiervoor geen extra financiële middelen te willen vrijmaken. Daarmee is Dix 2.0, een register van deskundigen waarvan de kwaliteit wordt gecontroleerd, van de baan. Op dit moment komen de rechtbanken niet verder dan een poging de lijst actueel te houden, wat moeizaam verloopt omdat de controle landelijk plaatsvindt vanuit de Raad voor de rechtspraak en het landelijk stafbureau, maar het beheer lokaal moet plaatsvinden bij de elf rechtbanken. Dat dat beheer geen sinecure is, wordt begrijpelijk als we weten dat alleen al de rechtbank Midden-Nederland het beheer voert over zo'n 1.700 deskundigen in Dix. Landelijk gaat het om enkele duizenden deskundigen, althans laten we hopen dat het om 'echte' deskundigen gaat. In Dix kunnen kwaliteitskenmerken (lidmaatschap beroepsvereniging/inschrijving BIG-register) worden opgenomen, maar die mogelijkheid wordt niet door alle rechtbanken benut. De rechtbanken is geadviseerd het bestand periodiek te actualiseren en daarbij te controleren of de deskundigen die dat aangaat nog beschikken over een BIG-registratie, dat te vermelden en ook een NVMSR-lidmaatschap (zie over NVMSR hierna 2.5) te vermelden. Omdat het beheer lokaal plaatsvindt en niet de gewenste prioriteit heeft, biedt Dix rechters die willen verifiëren of een in Dix opgenomen deskundige beschikt over de juiste kwaliteiten dus geen bruikbare en betrouwbare informatie. Om die reden maakt de Centrale Raad van Beroep geen gebruik van Dix. De CRvB wil zijn bestand aan deskundigen alleen na een beoordeling van kwaliteit en deskundigheid in een openbaar register als Dix laten registreren als 'deskundige van de CRvB'.

In de hoop op financiering is de landelijke expertgroep deskundigen thans voornemens de kwaliteitsborging van deskundigen onder te brengen in de professionele standaard civiel- en bestuursrecht.³⁶ Het is afwachten of dat zal slagen, hetgeen afhangt van de vraag of het Ministerie van VenJ en de Rechtspraak nu wel bereid zijn de noodzakelijke kwaliteitsslag te financieren.

2.5 De Nederlandse Vereniging voor Medisch Specialistische Rapportage (NVMSR)

De Nederlandse Vereniging voor Medisch Specialistische Rapportage is in 2009 opgericht op initiatief van psychiater Koerselman, die zich sinds jaar en dag inzet voor de verhoging van de kwaliteit van medische rapportages in en buiten rechte, in nauwe samenwerking met enkele medische beroepsverenigingen. De specialist moet niet alleen het eigen specialisme beheersen, zo leert de website van de vereniging, maar ook kennis en vaardigheden hebben om adequaat te kunnen rapporteren. Rapporteren is voor elke medisch specialist een 'vak apart', een nieuw medisch super specialisme waarbij niet de zorg voor de patiënt vooropstaat

33 Zie F. Hoogendijk, 'De ontwikkeling van Dix, een deskundigenregister voor de doelrechtelijke en bestuursrechtelijke rechtspleging', *Expertise en Recht* 2009, p. 13-18.

34 Met de kanttekening dat enkele rechtbanken nog steeds eigen "lijstjes" hanteren en die niet willen delen in Dix.

35 Brief van de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie van 22 juli 2011 aan de voorzitter van het College gerechtelijk deskundigen.

36 De professionele standaard strafrecht is vastgesteld op 1 maart 2016 (versie 2.2), die van bestuursrecht op 20 april 2016. De standaarden zijn te vinden op www.rechtspraak.nl. In een professionele standaard worden de minimumnormen voor goede rechtspraak per deelgebied expliciet gemaakt. Het gaat dan om een scala aan inhoudelijke normen voor de vakuitoefening door de straf, bestuurs of civiele rechter. In de standaarden komen niet alleen onderwerpen als kennis en ervaring aan de orde, maar ook de wijze waarop tijd en aandacht moet worden besteed aan de behandeling van zaken op zitting en aan de uitspraken.

maar de kunst van het neutraal en conclusief rapporteren. De belangrijkste competenties zijn: onafhankelijkheid, objectiviteit, juridische kennis, zowel inhoudelijk als procedureel, en vaardigheden die nodig zijn voor het opstellen van rapporten (structuur, formulering, conclusies, beantwoording vragen).

De vereniging streeft haar doelstelling van kwaliteitsbevordering na door het opstellen en onderhouden van richtlijnen en overige kwaliteitsdocumenten en door het bieden van opleiding, toetsing, registratie, herregistratie en nascholing aan leden en kandidaat-leden. Om kandidaat-lid te worden moet een vierdaagse basiscursus worden doorlopen. Na het volgen van workshops Super- en Intervisie en een akkoord van de supervisor kan het kandidaat-lid worden voorgedragen voor het lidmaatschap. Het kandidaat-lidmaatschap duurt maximaal drie jaar. Of men wordt nadien volwaardig lid of de vermelding op de lijst komt te vervallen. Zoals hierna nog aan de orde komt, betekent dit dat de betreffende arts in beginsel niet meer als deskundige zal worden ingeschakeld door de Centrale Raad van Beroep (CRvB).

De vereniging beschikt over een toetsingscommissie die de geschiktheid voor het lidmaatschap mede beoordeelt aan de hand van door de kandidaat opgestelde medische rapportages. Indien de kandidaat in aanmerking wil komen voor de aantekening medisch deskundige bestuursrecht, dan maakt ook een rechter van de Centrale Raad van Beroep deel uit van de toetsingscommissie, naast enkele collega-artsen. Tegen een negatieve beoordeling staat 'bezwaar' open bij een Commissie van beroep, met daarin leden van de rechterlijke macht.

De leden van de vereniging zijn als arts ingeschreven in het BIG-register en verplicht te voldoen aan de vereisten in de Wet BIG over de uren- en nascholingsnorm. De leden verplichten zich ook tot het minstens eenmaal per jaar volgen van intervisie voor leden.

In april 2016 is de Richtlijn medisch specialistische rapportage (in bestuurs- en civielrechtelijk verband) verschenen, met daarin normen voor medisch specialistische rapportages. De richtlijn vermeldt basisvereisten voor deskundigheid, zorgvuldigheid, toetsbaarheid, relevantie en zuinigheid, consistentie, begrijpelijkheid, het hanteren van algemeen aanvaarde onderzoeksmethoden en onbevooroordeeldheid. Over deskundigheid zegt de richtlijn dat de expert zijn uitspraken doet op grond van zijn kennis van de actuele stand van de medische wetenschap en op grond van de in zijn vakgebied algemeen aanvaarde inzichten en opvattingen die relevant zijn in de context van de te beantwoorden vraagstelling. De expert doet geen uitspraken die buiten zijn vakgebied of anderszins buiten zijn competentie vallen.

De financiering van de vereniging is in beginsel een particuliere aangelegenheid. In de beginjaren 2011-2013 heeft het NRGD een start- en gewenningssubsidie verstrekt ten behoeve van onderwijs en certificering. Sinds enkele jaren wordt aan de kosten van opleiding van sommige nieuwe leden bijgedragen door de CRvB. De hoogste bestuursrechter in o.a. sociale zekerheidszaken hecht er aan dat kan worden beschikt over een contingent van medisch deskundigen die

beschikken over de vereiste kwaliteiten om als gerechtelijk deskundige op te treden. Daarom is de CRvB gestart met een pilot waarbij enkele van zijn deskundigen worden gestimuleerd NVMSR-lid te worden met een financiële bijdrage van de CRvB. Bij de arts-deskundigen ingeschreven in Dix, waaruit de rechtbanken putten, is die zekerheid over kwaliteit en deskundigheid er niet. Om die reden heeft de CRvB er belang bij zelf te investeren in de kwaliteit van NVMSR-leden. Die investering vindt plaats deels in geld en deels in een bijdrage aan de opleiding. Een rechter van de CRvB doceert in de opleiding over de rol van de medisch deskundige in de procedure en het toepasselijke Awb-procesrecht. De CRvB schakelt in de (hoger) beroepsprocedure in beginsel uitsluitend medisch deskundigen in die tevens NVMSR-lid zijn. Een uitzondering wordt gemaakt voor artsen die de NVMSR-opleiding (gaan) volgen. Uit het jaarplan 2014 volgt dat de CRvB de professionaliteit/deskundigheid wilde versterken door het samen met andere gerechten (lees: rechtbanken) uitvoeren van het projectplan borging kwaliteit van medisch deskundigen in bestuursrechtelijke geschillen. Van dat plan is niets terechtgekomen. De andere gerechten hebben niet financieel willen bijdragen, omdat ze dat een taak van de Raad voor de rechtspraak of het Ministerie van VenJ vinden.

3. Conclusie over de deskundigenregisters

Ik laat de hiervoor besproken registers nog kort de revue te passen en trek tegelijk enkele conclusies.

Het NRGD. Positief is dat het NRGD het kaf van het koren heeft gescheiden. Immers, zo'n 20-30% van de door gerechten gebruikte deskundigen bleek niet aan de eisen te voldoen³⁷. Positief is ook dat het NRGD voor ongeveer 85% van de benodigde deskundigheidsgebieden inmiddels deskundigen heeft geregistreerd. Tegelijk kan worden geconstateerd dat het NRGD ook na vijf jaar nog steeds geen dekkend register van deskundigen heeft. De minister is daar weinig tevreden over, zo blijkt uit zijn brieven aan de Kamer.³⁸ Hij vindt het NRGD – zo lees ik tussen de regels door – te traag, te weinig flexibel en te duur. Het NRGD heeft met zijn eigen normstellingsadviescommissies gekozen voor een topzware, langzame en dure methode om te bepalen aan welke eisen een deskundige moet voldoen. Andere registers zijn flexibeler door aan te haken bij de eisen van beroepsverenigingen of door samen met die verenigingen eisen op te stellen. Om het NRGD vooruit te helpen worden in de brief van 13 juni 2016 nieuwe maatregelen aangekondigd: de registratie van ad hoc deskundigen, uitbreiding van nieuwe deskundigheidsgebieden, verlenging van de registratietermijn (van vier naar vijf jaar), getrapte toetsing en het maken van een beleidskader voor de erkenning van opleidingen. Dat zijn stappen die andere registers al hebben gezet. Wat dat betreft kan het NRGD leren van het LRGD. Tot slot is een duidelijk minpunt dat het NRGD zich na al die jaren nog

37 NRC 30 juni 2015, 'De expert is niet altijd deskundig'.

38 Zie de eerder genoemde brieven van minister Van der Steur van 30 mei 2016 en 13 juni 2016 aan de voorzitter van de Tweede Kamer over het NRGD.

steeds alleen toelegt op deskundigen in het strafrecht. Van de plannen bij de oprichting om ook het civiele en bestuursrecht te bedienen, is niets terechtgekomen. Dat ligt niet alleen aan het NRGD. Ministerie en Raad voor de rechtspraak zijn ook niet bereid daar geld in te steken. Kortom, anders dan de naam doet vermoeden is het NRGD niet hét Nederlandse register voor gerechtelijke deskundigen. Het is een register op een deelgebied. Dat verklaart het bestaansrecht van andere registers, zoals het LRGD, DOBS en NVMSR.

Het LRGD. Het beeld bij het LRGD is een stuk positiever. Het LRGD is een kleine, particuliere organisatie. Het heeft een goed functionerende openbare website waarop veel informatie is te vinden over de geregistreerde deskundigen. Het LRGD werkt samen met beroepsverenigingen, die niet alleen vakinhoudelijke eisen stellen aan opleiding, ervaring en permanente educatie, maar die ook beschikken over een klachtregeling en bereid zijn zich te onderwerpen aan tuchtrechtspraak. Door samenwerking met deze beroepsverenigingen en organisaties als de StAB heeft het LRGD deskundigen geregistreerd op vele (deel)gebieden van het civiele recht, zoals het onteigeningsrecht, het bestuursrecht en het strafrecht. Als het gaat om informatie over de kwaliteit van deskundigen hebben gerechten meer aan het LRGD dan aan Dix.

Dix is als deskundigenregister van de gerechten niet van de grond gekomen. Om tal van redenen. Ten eerste omdat in den beginne alle deskundigen die dat wilden in het register konden worden opgenomen (Dix 1.0). Opschoning heeft mondjesmaat plaatsgevonden en werkt matig tot zeer matig. Dat is mede omdat het beheer van Dix niet landelijk plaatsvindt, maar wordt gevoerd door de afzonderlijke rechtbanken, de lokale beheerders. Die rechtbanken doen dat niet stelselmatig en bovendien is niet iedere rechtbank bereid zijn lijstjes met deskundigen te delen. Los daarvan schakelen rechtbanken deskundigen in, ook als die niet in Dix zijn opgenomen. Ernstiger is dat Dix 2.0 nooit van de grond is gekomen. Dix bevat daarmee na acht jaar nog steeds geen betrouwbare informatie over de kwaliteit van de deskundige. Een vakinhoudelijke screening van deskundigen, zoals bij NRGD en LRGD, heeft niet plaatsgevonden. Op basis van de ervaringen bij het NRGD moet worden verwacht dat 20-30% van de in Dix geregistreerde deskundigen niet voldoet aan de eisen om als gerechtelijk deskundige op te treden. Bij zo'n 3.000 deskundigen gaat het dan al snel om 500 personen die niet zouden mogen worden ingezet, terwijl dat wel kan gebeuren. Dat is zeer ernstig. Voor mij onbegrijpelijk is het dan ook dat ministerie en Raad voor de rechtspraak niet bereid zijn geld te steken in de inhoudelijke opwaardering van Dix. Kortom, Dix is niks. Rechters doen er verstandig aan alvorens een in Dix opgenomen deskundige in te schakelen op andere wijze te controleren of deze persoon aan de te stellen eisen voldoet, bijvoorbeeld door zelf te onderzoeken of betrokkene lid is van een beroepsvereniging al dan niet door het LRGD-register te raadplegen.

DOBS. Het Register DOBS is er gekomen omdat de grondkamers van de rechtbanken behoefte hadden aan gekwalificeerde deskundigen. En aan Dix hadden ze niks. In 2014 is een bijzonder register van onteigeningsdeskundigen on-

dergebracht bij het LRGD, pas in 2015 is het Register DOBS van de grond gekomen. Maar in het relatief kleine wereldje van het onteigeningsrecht is geen behoefte aan meer dan één register. De meeste onteigeningsdeskundigen staan zowel ingeschreven in het LRGD als in het Register DOBS. Er is dan ook veel voor te zeggen de twee registers voor onteigeningsdeskundigen samen te laten gaan. Dat zou kunnen onder de vlag van het LRGD.

NVMSR. Het bestaansrecht van de NVMSR is gelegen in het feit dat Dix geen enkel inzicht biedt in de kwaliteit van medisch deskundigen en gedragsdeskundigen. De Centrale Raad van Beroep, de hoogste rechter in sociale verzekeringszaken, met tal van procedures over arbeidsongeschiktheid, ziekte of gebrek, en daarmee grootafnemer van rapporten van medisch deskundigen, heeft daarin aanleiding gezien Dix niet meer te gebruiken. De CRvB investeert sedertdien in de NVMSR, zowel financieel als door bij te dragen aan de opleiding. De CRvB schakelt in beginsel alleen deskundigen in die de NVMSR-opleiding met goed gevolg hebben gevolgd. Hoewel de NVMSR dus strikt genomen geen register van gerechtelijk deskundigen beheert, fungeert de lijst van aspirantleden en toegelaten leden wel als zodanig.

Eenzijds is het goed te zien dat de CRvB zelf de regie voert en bijdraagt aan de NVMSR. Anderzijds roept het vraagtekens op. Hoe kan het zijn dat één Nederlandse hoogste rechter zich genoodzaakt ziet zijn eigen schaarse middelen in te zetten om een particuliere vereniging te ondersteunen om kwalitatief goede rechtspraak te kunnen garanderen? Waarom zorgt het Ministerie van VenJ of de Raad voor de rechtspraak hier niet voor? Waarom gaan er substantiële bedragen naar het NRGD om bij te dragen aan de kwaliteit van strafrechtdeskundigen, maar moet de civiele en bestuursrechters het maar uitzoeken? Heeft dat misschien te maken met de omstandigheid dat het strafrechtbedrijf zich kan verheugen in de continue belangstelling van de politiek en dat de verantwoordelijk bewindspersonen zich niet een volgend schandaal als de Schiedammerparkmoord kunnen permitteren? Het is een misvatting dat het oordeel van een forensisch expert in een strafzaak van minder maatschappelijk gewicht is dan eenzelfde expertise in een civiele of bestuursrechtelijke procedure. Ook in die rechtsgebieden hangt het oordeel van de rechter vaak af van het advies van een gerechtelijk deskundige. Denk daarbij voor het bestuursrecht bijvoorbeeld aan deskundige expertises over zaken als de aardbevingen in Groningen als gevolg van de gaswinning, de milieuschade door agro-industrie, de effecten van de aanleg van de tweede Maasvlakte en van windmolenparken op zee, de invloed op de luchtkwaliteit (fijn stof) van de aanleg van snelwegen of de verhoging van de maximale snelheid, en het recht op een inkomen vervangende arbeidsongeschiktheidsuitkering. Denk bij het civiele recht niet alleen aan letselschades en wettelijke aansprakelijkheid na verkeersongevallen, maar ook aan het oordeel van gedragsdeskundigen over omgangsregelingen en de vraag aan wie de kinderen worden toegewezen. Allemaal zaken met een grote impact, soms in de privésfeer, soms met landelijke uitstraling.

Er is dan ook aanleiding om naast het strafrecht ook bij het civiele en bestuursrecht de kwaliteit van gerechtelijk deskundigen te toetsen en te borgen. De lappendeken van registers is historisch verklaarbaar maar een verre van ideale situatie. Vergaande fusering van registers is aangewezen. Dat zou kunnen door DOBS en NVMSR onder te brengen bij het LRGD. Op termijn zouden NRGD en LRGD dan kunnen fuseren, zodat er een echt landelijk werkend register ontstaat voor gerechtelijk deskundigen.³⁹ Dix is dan overbodig. Omdat Dix kwalitatief gezien niet voldoet en geen toegevoegde waarde heeft naast het LRGD, valt te overwegen met Dix te stoppen. Als werkmodel voor het nieuwe register valt de werkwijze van het LRGD te prefereren boven die van het NRGD. Het LRGD haakt voor de materiedeskundigheid aan bij de eisen die erkende beroepsverenigingen stellen. Dat kan ook niet anders. Het is immers ondenkbaar dat voor het gehele civiele recht en bestuursrecht, met alle deelterreinen, zou worden gewerkt met normstellingsadviescommissies zoals de NRGD die kent. Het Ministerie van VenJ zou de gang naar een landelijk werkend openbaar register voor alle rechtsgebieden kunnen faciliteren door het stellen van wettelijke (minimum) eisen. Denk wat betreft de deskundigen aan spelregels over inschrijving/registratie, herregistratie, opleidingseisen (initieel en nascholing), lidmaatschap van een beroepsvereniging, naleven gedragscode, onderworpen zijn aan tuchtspraak, etc. Verder zou ook voor het civiele recht en het bestuursrecht de wettelijke eis moeten gelden dat rechters alleen deskundigen uit een erkend register inschakelen en daarvan uitsluitend gemotiveerd mogen afwijken. Voorts zou de erkenning van het register zelf wettelijk geregeld moeten worden, net zoals nu bij het NRGD, met de mogelijkheid van een rijksbijdrage in de financieringslast van het register. Het borgen van kwaliteit kost nu eenmaal geld.

4. Op weg naar de disclosure statement?

Hiervoor kwam al aan de orde dat een probleem bij het benoemen van een deskundige kan zijn dat de rechter weinig weet van de persoon van de te benoemen deskundige en diens opleiding, ervaring, vakdeskundigheid en bekendheid met gerechtelijke procedures. De rechter kan dit probleem verkleinen door een beroep te doen op een register met de nodige waarborgen. Bij benoeming van een deskundige uit een dergelijk register mag de rechter ervan uitgaan dat de deskundige gekwalificeerd is om in het kader van een rechtelijke procedure te rapporteren. De registers bieden echter niet steeds soelaas, omdat niet op alle gebieden deskundigen staan ingeschreven. Dan klemmt te meer dat behoefte bestaat aan informatie over een te benoemen deskundige. Deskundigen zelf kunnen op eenvoudige wijze aan dit informatietekort tegemoetkomen door de benodigde informatie openbaar te maken, bijvoorbeeld op hun website of die van de organisatie waarvoor zij werkzaam zijn, maar ook door die informatie op te nemen in hun adviezen of rapporten. De

in een deskundigenrapport op te nemen informatie over de persoon van de deskundige, diens opleiding, werkervaring, publicaties en dergelijke wordt wel een disclosure statement genoemd. Een (information) disclosure statement is dus een verklaring waarmee informatie over de deskundige openbaar wordt gemaakt.⁴⁰ Anders dan in sommige ons omringende landen, zoals in Groot-Brittannië, is het in Nederland niet gebruikelijk dat de deskundige spontaan inzicht geeft in genoemde informatie. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat de rechter als opdrachtgever er ook niet om vraagt. Dat verdient verbetering. Ook als de rechter een deskundige inschakelt uit oogpunt van fair trial en compensatie van de 'ongelijkheid der wapenen' moet hij zich ervan vergewissen dat de gerechtelijk deskundige als onafhankelijke en onpartijdige deskundige kwalificeert.⁴¹

Gerichte informatie over de specifieke expertise van een deskundige kan niet alleen behulpzaam zijn bij de benoeming van de deskundige door de rechter, maar daaraan voorafgaand ook bij het debat tussen partijen over de keuze van een deskundige. Verder kan informatie over de deskundige ook van belang zijn bij de waardering van zijn bevindingen. Indien bijvoorbeeld de te beantwoorden rechtsvraag afhankelijk is van een psychiatrische expertise en binnen de psychiatrie verschillend wordt gedacht over erkenning van een ziektebeeld en de gevolgen daarvan voor iemands (on)mogelijkheden te werken, dan is van belang te weten waar de deskundige staat in het wetenschappelijk discours. Een disclosure statement kan dan handvatten bieden voor de waardering van een rapport.

Een disclosure statement behoort standaard onderdeel uit te maken van de presentatie van de deskundige. Na lezing is duidelijk wie de deskundige is en voor welke (soorten) vragen en onderzoeken een beroep op hem kan worden gedaan. Het opstellen van een disclosure statement is niet veel werk, want een afgeleide van een curriculum vitae met publicatielijst. De informatie moet wel periodiek worden geactualiseerd met bijvoorbeeld gevolgde cursussen. De disclosure statement kan uit twee delen bestaan. Een eerste deel met algemene informatie dat wordt weergegeven op de website van de eigen organisatie en te vinden is via een erkend openbaar register. In het tweede, zaaksgelateerde deel geeft de deskundige aan of hij beschikt over de benodigde specifieke deskundigheid om de vragen van de rechter te beantwoorden en of het hem vrijstaat te adviseren gelet op de bij het geschil betrokken partijen en belangen. De rechter kan er verstandig aan doen de beoogd deskundige eerst te vragen de disclosure statement aan te leveren, om pas daarna – indien aannemelijk is dat deze over de vereiste deskundigheid beschikt om de specifieke vragen in het

39 C.H. van Dijk, 'De te stellen eisen aan deskundigen en de noodzaak van een openbaar register voor alle rechtsgebieden', *Expertise en Recht* 2009, p. 130-137.

40 Zie mr. J.L. Smeehuijzen, 'Wie is de deskundige eigenlijk? Pleidooi voor een disclosure statement', *Tijdschrift voor Vergoeding Personenschade (TVP)*, 2003/4, p. 126-129. Zie over de disclosure statement ook G. De Groot en N.A. Elbers, 'Inschakeling van deskundigen in de rechtspraak', research memoranda nr. 3 (2008) Raad voor de Rechtspraak (te vinden op www.rechtspraak.nl); G. De Groot, 'Het deskundigenadvies in de civiele procedure', diss. Amsterdam 2008, p. 235, en het eerder aangehaalde artikel van B.P.M. van Ravels, *O&A* 2015, nr. 88, p. 174.

41 Vgl. EHRM 8 oktober 2015, *AB* 2016/167 (*Korosec/Slovenië*) en EHRM 3 mei 2016, nr. 7183/11 (*Letincic/Kroatië*).

voorliggende geschil te beantwoorden en het hem vrijstaat te adviseren – over te gaan tot benoeming van de deskundige. Immers, als aan een van beide voorwaarden niet wordt voldaan, zal de rechter – al dan niet in samenspraak met partijen – naar een andere deskundige moeten zoeken.⁴² En het verdient de voorkeur als dat zo vroeg mogelijk in de procedure geschiedt. Deze tweefasen aanpak heeft voor- en nadelen. De voordelen staan hiervoor genoemd. Hét nadeel is gelegen in de tijd die is gemoeid met de eerste fase.⁴³

4.1 Welke informatie dient een disclosure statement te bevatten?

Een disclosure statement kan meer of minder uitgebreid zijn, maar moet in ieder geval voldoende informatie verschaffen om partijen en de rechter houvast te geven bij de beslissing tot benoeming van de juiste deskundige. Uit de literatuur heb ik een aantal wensen genoteerd over rubrieken van gegevens. Deze heb ik aangevuld met informatie die ik elders ben tegengekomen.⁴⁴

Indien die rubrieken worden gecombineerd, leidt dat tot een disclosure statement met een algemeen en een op de zaak toegespitst deel. Het kan er dan als volgt uitzien.

Disclosure statement/algemeen deel

- naam en contactgegevens van de deskundige
- beroep/specialismen
- werkzaam als zelfstandige en/of in loondienst?
- huidige en voormalige werkgevers (namen en perioden)
- (werkgerelateerde) nevenfuncties (met perioden)
- opleiding
- nascholing (met jaarlijkse updates)
- lidmaatschap beroepsvereniging(en)
 - perioden
 - wel/geen klachtregeling?
- ingeschreven in register(s)?
 - jaar inschrijving/registratie
 - jaar hertoetsing/herregistratie
- onderworpen aan gedragscode?
- onderworpen aan tuchtrechtspraak?
- werkervaring
 - gebied(en)/periode(n)
- ervaring als (gerechtelijk) deskundige
 - voor gerechten (welke?)/voor andere opdrachtgevers
 - perioden/aantallen expertises/laatste keer benoemd door gerecht
- actuele lijst met publicaties

Disclosure statement/zaaksgerelateerde deel

- relatie met partijen in het geschil waarin om een advies wordt gevraagd
 - kent u een of meer van de partijen zakelijk – professioneel of privé?
 - zo ja, wat is de aard van de relatie?
- wat is de specifieke deskundigheid over de onderzoeksvragen?
- welke onderdelen van uw rapport zijn gebaseerd op die specifieke deskundigheid?
- bestaan er over een of meer van de onderzoeksvragen wetenschappelijk uiteenlopende opvattingen?⁴⁵
 - zo ja, beknopte uiteenzetting van het discours
 - verwijzing – zo mogelijk – naar relevante literatuur
 - eigen opvatting over de discussie ('waar staat u')?⁴⁶
- welke onderzoeksmethode(n) is/zijn gebruikt bij het onderzoek? Betreft het een wettelijk voorgeschreven of gevalideerde onderzoeksmethode? (licht toe)

4.2 Conclusie over de disclosure statement

De disclosure statement is een relatief eenvoudig in te voeren methode om zicht te krijgen op de ervaring, kwaliteit en deskundigheid van een deskundige. Rechters zouden ertoe over kunnen gaan om van hun deskundigen een disclosure statement te verlangen. De methode kan worden gebruikt naast die van het raadplegen van een erkend register.

Bij het inschakelen van een organisatie van gerechtelijk deskundigen, zoals de StAB of het NFI bestaat bij de opdrachtgever doorgaans geen duidelijkheid over de persoon of personen die het onderzoek zullen uitvoeren. Dat is soms ook nadat het deskundigenrapport is uitgebracht niet duidelijk, bijvoorbeeld als wordt volstaan met vermelding van de naam van de coördinator of contactpersoon van de betreffende organisatie. Dat is een onwenselijke handelwijze. Het mag zo zijn dat de betreffende organisatie een goede naam heeft, daarmee is echter niet gegeven dat de betreffende onderzoeker aan de maat is. Is dat een senior/junior, hoeveel 'vliegreuen' heeft die deskundige al gemaakt, voldoet hij aan de te stellen eisen wat betreft opleiding en ervaring? Om dat te kunnen beoordelen moet de persoon van de deskundige bekend zijn, wat eenvoudig kan worden bereikt door te werken met de disclosure statement. Een tussenvorm is het vermelden van de naam/namen van de onderzoekers met verwijzing naar de website van de betreffende organisatie waarop dan de benodigde informatie over die onderzoeker(s) te vinden is.

Het is niet aan de rechter om van partijen te verlangen dat hun (partij)deskundigen ook werken met de disclosure statement. Indirect kan de rechter wel stimuleren dat ook

42 Vergelijk menige procedureverordening over planschadeverzoeken, waarin is neergelegd dat het bestuursorgaan de beoogd planschadeadviseur kan verzoeken aan de hand van opleiding en ervaring diens deskundigheid aan te tonen.

43 M. Visser, 'Disclosure statement voorafgaand aan het inhoudelijk onderzoek door de deskundige; een idee met haken en ogen', *Verkeersrecht*, VR-kort 9 juli 2015.

44 Zo heeft de Projectgroep medische deskundigen in de rechtspleging in samenwerking met de Interdisciplinaire Werkgroep Medische Deskundigen (IWMD) een studiemodel ontwikkeld voor een 'disclosure statement' te downloaden op www.rechten.vu.nl.

45 Deze vraag is voor veel geschillen niet noodzakelijk of relevant. Hij is vooral van belang gebleken bij medische rapportages en in het bijzonder bij de beoordeling van "mode"-ziektebeelden, zoals ME en fibromyalgie. Een "stammenstrijd" tussen deskundigen kan zich echter ook op andere gebieden voordoen.

46 Zie Rechtbank Amsterdam 1 november 2004, ECLI:NL:RBAMS:2004:AR6866 en Rechtbank Alkmaar 22 december 2005, ECLI:NL:RBALK:2005:AU9288 als voorbeeld van civiele zaken waarin de rechter dergelijke vragen aan de deskundige heeft voorgelegd.

partijdeskundigen inzicht geven in hun kwaliteit en deskundigheid door bij een verschil van inzicht tussen partijdeskundigen betekenis toe te kennen aan de informatie in de disclosure statement. In het bestuursrecht wordt door bestuursorganen veelvuldig gebruikgemaakt van deskundigen, zowel deskundigen in loondienst en deskundigen waarmee een vaste werkrelatie bestaat. Indien die bestuursorganen van hun deskundigen verlangen dat zij in hun rapporten een disclosure statement opnemen, verschaft dat ook aan de rechter inzicht over de vraag of de geraadpleegde deskundige kwalitatief aan de maat is.

5. Tot slot

Twee kanttekeningen ter afsluiting van dit artikel. Ten eerste is enige relativisering bij het gebruik van registers en de disclosure statement op haar plaats. Het zijn geen wondermiddelen die bij voorbaat elke discussie over de deskundigheid van de deskundige zullen voorkomen. Het enkele feit dat de deskundige lid is van een vereniging en staat geregistreerd in een register, dan wel dat "de vinkjes" in de disclosure statement op de juiste plaats staan, maakt nog niet dat over de kwaliteit van de deskundige of diens rapportage geen discussie kan worden gevoerd. Discussie valt overigens toe te juichen, maar dan wel productieve discussie. Laat deskundigen van dezelfde beroepsgroep – al dan niet door middel van intervisie – elkaars rapportages ten behoeve van de rechtspraak beoordelen en discussiëren over de kwaliteit en bruikbaarheid ervan. Laat rechters met elkaar discussie voeren over het gebruik van registers en de disclosure statement en hetgeen wordt verwacht van deskundigen en de bruikbaarheid van hun rapporten. En laat rechters en deskundigen periodiek bijeenkomen om te spreken over de inrichting, leesbaarheid en bruikbaarheid van rapportages bij geschilbeslechting in rechte.⁴⁷

Ten tweede. Wat heeft dit onderwerp nu met overheid en aansprakelijkheid te maken, zo zult u mogelijk denken. In dit artikel is vooral ingezoomd op de door de rechter in te schakelen deskundige. Het oordeel van die deskundige is vaak van doorslaggevende betekenis bij het beslechten van geschillen. Die oordelen zijn de 'planken over het moeras'. Dan moeten het wel solide planken zijn. Zeker als de rechter een geschil moet beslechten waarbij partijdeskundigen met elkaar van mening verschillen. Maar ook voor bestuursorganen geldt dat als er in het kader van de voorbereiding van of na het nemen van een besluit discussie ontstaat met burgers of bedrijven over de feiten, dat er dan gewicht toekomt aan het gegeven dat het bestuur zich bij het onderzoek naar de feiten heeft laten bijstaan door een gekwalificeerde deskundige. Oordelen van personen die het predicaat deskundige niet verdienen kunnen, net zoals ondeugdelijke oordelen van personen die op zich als deskundige kwali-

ficeren, leiden tot foute besluiten van bestuursorganen en tot verkeerde uitspraken van rechters, met alle schadelijke gevolgen van dien, zowel materiële schade voor partijen als reputatieschade van bestuur en rechtspraak.

Op het gebied van het planschade- en nadeelcompensatierecht en de besluitaansprakelijkheid kan iedereen zich deskundige en specialist bestuursrechtelijke schadevergoeding noemen. Er gelden geen wettelijke eisen. Er zijn gerenommeerde spelers op de markt, die sinds jaar en dag consistent en doorgaans op niveau adviseren. Maar ook tal van personen die de vereiste deskundigheid missen, maar toch in rechte optreden als gemachtigde in schadezaken, al dan niet op 'no cure no pay'-basis. Die personen treden veelal op aan de zijde van burgers die schadevergoeding claimen van de overheid, maar – en dat is ernstiger – ook wel aan de zijde van de overheid. Bestuursorganen doen er goed aan van de door hen in te schakelen deskundige te verlangen dat hij voldoet aan minimumeisen, zoals lid zijn van een relevante beroepsvereniging, ingeschreven staan in een register (LRGD, DOBS), dan wel dat uit zijn disclosure statement blijkt dat hij over voldoende opleiding en ervaring beschikt om als deskundige te kunnen optreden. Gedegen rapporten op basis van zorgvuldig feitenonderzoek en met een correcte planvergelijking, waaruit kennis blijkt van de jurisprudentie, zoals over het in ontwikkeling zijnde begrip normaal maatschappelijk risico, leiden tot solide besluiten, die de rechterlijke toets eerder zullen kunnen doorstaan.

Ook voor burgers die zich laten bijstaan door een gemachtigde die zich afficheert als deskundige op schadevergoedingsgebied kan de check of betrokkene is ingeschreven in een register of bereid is een disclosure statement af te geven, een nuttig hulpmiddel zijn, zeker als voor de dienstverlening van die "deskundige" moet worden betaald.

⁴⁷ Met genoegen denk ik terug aan de periode dat ik werkzaam was bij de Raad van Beroep te Amsterdam, waarin jaarlijks een vaste deskundigenbijeenkomst plaatsvond. Tijdens die bijeenkomst gingen de vaste (gerechts) deskundigen, met name medici, en de rechters met elkaar in gesprek over de deskundigenadviesing.